

5.1 Tarp darbų ir švenčių

 1 uždutis. Užrašykite 5 daiktavardžius ir 4 būdvardžius, kurie jums asocijuojasi su darbu ir švente. Elektroniniame patarlių ir priežodžių sąvade „Lietuvių patarlės ir priežodžiai“ raskite ir nurašykite po 3 patarles (žr. *Naudingos nuorodos*), susijusias su darbais ir šventėmis.

Darbas

Šventė

2 uždutis. Remdamiesi įrašais, apibendrinkite ir užrašykite, ką jums reiškia darbas ir šventė. Savo teiginius patvirtinkite patarlėmis.

5.1 Tarp darbų ir švenčių

 3 uždotis. Perskaitykite poeto Marcelijaus Martinaičio esė apie darbą ištrauką ir bendradarbiaudami pasirinktu būdu atsakykite į klausimus.

Marcelijus Martinaitis.
A. Solomino nuotrauka

Apie darbą Laimingi pavargę

- Skaitydami pasibraukite svarbias mintis.
- Žodynuose išsiaiškinkite nežinomų žodžių reikšmes.

<...> Gyvai prisimenu nuolat besikartojančius metų darbus, ruošimąsi jiems bei metines šventes, su kuriomis kažkas pasibaigdavo ir prasidėdavo iš naujo. Panašius dalykus patiriu rašydamas eilėraščius ar dirbdamas mėgstamą darbą.

Dirbantis ir sugebantis dirbti žmogus yra ramus. Ne kartą teko patirti tokių valandų net ir tada, kai darbas būdavo sunkus, nešvarus ar net nelaisvas. Didžiausias nuovargis gali būti džiugus, tapti dvasios ir kūno švente, jeigu darbas gerai ir laiku užbaigtas. Saulei leidžiantis, krentant rasai klausydavausi pabaigtuvių dainų lyg kokių laimės akimirkų. Didingas vakaras, didinga daina ir didingi, ramūs veidai. Dangus, visa gamta priima žmonių darbą...

Ar ne laimė būdavo nuvargusiems su tėvu grįžti žiemą iš miško su rąstais ir sėsti prie balto vakarienės stalo, pervargti ruošiantis egzaminams, griūti į žolę po treniruotės, patirti emocijas perkrovas parašius tik kelias vykusias eilutes?

Tarp minėtų darbų nematau didelio skirtumo, ypač tada, kai rankos ir protas nebūna tuščias. Svarbu, ar jautei tuos didžiuosius gamtos ir psichikos ritmus, ar tą akimirką buvai susijęs su pasauliu, su žeme, su augalu, su kalba, ar tuo metu padarei viską, ką gali, sugebi ir moki.

Kai nieko nelieka, kai viskas beviltiška, dar yra darbas, kuris padeda išlikti ir apsaugoti asmenybę. Lietuvių tauta visų pirma išlikdavo dirbdama, kaip ir dainuodama. Sunkiausiais laikais karta kartai dirbdamos perteikia kultūrą, paveldą, papročius, kalbą. Nedirbant arba nieko nepadarrant, nėra ir kalbos.

Pažinau pasaulį dviem būdais: protu ir rankomis, ir nesigailiu, kad daug laiko sugaišau talkindamas tėvams, sportuodamas, statydamas. Rankos vis nori ką nors veikti, o tai teikia daug džiaugsmo ir nuramina. Žmonės būnatvirtesni, labiau pasitiki savimi, jeigu, be savo specialybės, tarnybos, dar ką nors moka.

Negaliu griežtai atskirti protinio ir fizinio darbo: jie yra susiję, nors ir savaip, su pasaulio ir žmogaus galimybių pažinimu. Nežinau, kur baigiasi viena ir prasideda kita. <...>

Darbas yra protavimo būdas, kai į jį pasineriame visu kūnu, visais nervais, kai jaučiame medžiagą, jos virpesius, pulsavimą. Taip pulsuoja žodis kuriant, eiliuojant, deklamuojant, rašant išpažintį, sakant tiesą. Tokiomis didžiosiomis darbo ir kūrybos akimirkomis yra užmirštama nauda, negalvojama apie atlyginimą, įvertinimą, pagyrimą. <...>

Labai išmintingas atrodydavo tėvas, kai, iškalęs dalgį, minkštai, be garso, be skausmo pradalgėn guldydavo žolę, ko aš taip ir neišmokau. Kokie gražūs ir tikslūs yra moters, užmetančios staklėse siūlus, judesiai – taip grojama arfa. O vairuotojo, tapytojo, skulptoriaus judesiai... Ypač ta akimirka, kai kūno įtampa ir mintis pasiekia viršūnę, yra graži.

Daug dirbė arba dirbantys žmonės būna protingi. Tokie būdavo mūsų bemoksliai kaimiečiai – tie mažai kalbantys lietuvių klasikos išminčiai, žinoję Visatos, gamtos ir žmogaus sielos paslaptis, jas išpasakoję darbu, apeigomis, tikėjimais, tautosaka. Jų vienintelė knyga buvo delnai, išrašyti raukšlių rašmenimis. Dirbdami žemę, jie sukūrė ir paliko didžiausią lietuvių tautos kūrinį – etninę kultūrą.

5.1 Tarp darbų ir švenčių

Įsiklausykime, kaip žmogus dirba liaudies dainoj. Šalia jo yra saulė, dangus, medžiai, kalva, moteris, augalas. Ten jis niekada nebūna vienas, nes dirba su viskuo ir su visais net ir būdamas vienas. Išėjęs arti, savo daina jis pasiskelbdavo Visatai, Dievui, visai gamtai ir žmonėms. Dirbdamas K. Donelaičio būras, rodos, kartu yra ir Visatoje. <...>

Žmogus darbą laikė pasaulio kūrimo arba atkūrimo aktu. Pavasariais išleisdamas gyvulius, išeidamas arti, jis atkurdavo arba pradėdavo visą metinį folklorinės kultūros ciklą, iš naujo prisukdavo gyvenimo spyruoklę visiems metams. Todėl erdvė, kurioje žmogus gyvena ir dirbo, jam niekad nebuvo tuščia. Žymėdamas darbu suvoktą erdvę, jis statė kryžius, koplytstulpius, eidavo prie jų giedoti, o į laukus – dainuoti.

Taip žmogus bendravo su Dievu, gamta, bendruomene, skelbė savo buvimą, nes ką nors dirbant, veikiant ištartas žodis buvo labai svarus. Todėl didelė nuodėmė buvo darbymetyje praeiti pro žmogų nenukeliant kepurės, nepagarbinant, nenusilenkiant jo darbui <...>. Negalima buvo net darbinio gyvulio sumušti, kam nors piktą žodį pasakyti.

Nemokantys dirbti arba užsiimantys visokiais niekais, savo veikla kenkiantys niekad neturi poilsio, tiksliau – jo nejaučia, nesuvokia. Jie nežino nei darbo pradžios, nei pabaigos, visada pervargę ir pikti, nes nejaučia svarbiausių gamtos ir psichikos ritmų, vis kur nors nepataiko, sugadina, pradeda iš naujo. Ypač šitaip būna, kai dirbama tik paliepus, svetima valia. Mūsų seneliams, tėvams ir broliams okupaciniai režimai buvo įvedę įvairias prievoles, bausmes darbu, dėl to nustota jausti darbo šventumą. Jis tapo tik priemone išsimaitinti, slopinti alkį, užsidirbti, šiek tiek prasigyventi. Darbo poreikis buvo nusmukęs iki žemiausios ribos – fiziškai išlikti ir pratęsti gyvybę; jį nustota sieti su kultūra, kalba, net šeima.

Pačios prigimties mums yra įsakyta ką nors nuolat veikti. Ilgiau negalime išbūti nejudėję, neįmanoma, kad apie ką nors negalvotume, ko nors neprisimintume. Galva visą laiką dirba kaip bičių avilys, net ir tada, kada nenorime, kai bandome užmigti. Ar matėte, kaip negiedodamas ir nejudėdamas negali išbūti paukštis, žvėrelis <...>?

Tas judėjimas, noras krutinti, judinti, sakyti gali būti tuščias ir didžiai pavojingas, jeigu jis nesusijęs su kultūra, dorove, žinojimu, valia. Jauni žmonės kartais leidžia laiką kaip gyvulėliai – besibadydami, laužydami medelius, trypdami žolynus, leisdami iš burnos purvo ir pamazgų srautus. Jie krykštuoja, bet – kokie pikti, nes be džiaugsmo. Jų protai ir kūnai lieka tušti.

Tik dirbdamas, veikdamas, protaudamas labiausiai jauti, kad esi gyvas, o tai – didžiausia dovana, duota tik vieną kartą.

Marcelijus Martinaitis „Apie darbą“

Klausimai

1. Koks žmogus, anot M. Martinaičio, yra ramus?
2. Kokį pojūtį žmogui, anot autoriaus, suteikia laiku ir gerai užbaigtas darbas?
3. Koks jautimas, pasak poeto, dirbant yra svarbiausias?
4. Kada darbas tampa gyvenimo atsvara? Kodėl?
5. Kokiais būdais autorius pažino pasaulį? Kokią darbo naudą jis pabrėžia?
6. Kada darbas tampa protavimo būdu?
7. Kodėl daug dirbė arba dirbantys žmonės būna protingi?
8. Kokią reikšmę žmogaus gyvenime turėjęs darbas?
9. Kaip poetas vertina nemokančius dirbti ir niekais užsiimančius žmones? Kodėl?
10. Kada darbas prarado šventumo pojūtį? Kodėl?
11. Su kuo autorius lygina nuolat dirbančią galvą? Kodėl?
12. Kokį pavojų M. Martinaitis įžvelgia beprasmiame judėjime? Kodėl?
13. Kuris sakinytis, jūsų manymu, galėtų būti pagrindinė šio teksto mintis? Kodėl?

5.1 Tarp darbų ir švenčių

 4 užduotis. Perskaitykite rašytojos Jurgos Ivanauskaitės esė apie kasdienybę ir šventę ištrauką ir bendradarbiaudami pasirinktu būdu atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

*Jurga Ivanauskaitė.
K. Vanago nuotrauka*

- Skaitydami pasibraukite svarbias mintis.
- Žodynuose išsiaiškinkite nežinomų žodžių reikšmes.

Apie kasdienybę ir šventę

Bet štai ateina ŠVENTĖ! Įsiklausykite: šventė – šventas, švęsti – šviesti! „Sėkmą dieną švęsk!“ – griežtai liepia vienas iš dešimties Dievo įsakymų. Sena legenda byloja, kad septintąją – šventės dieną Dievas žmonėms dalina ir pašventina laiką, pripildo ateinančias kasdienybės valandas ramybės, išskalauja iš jų nuobodulį. Septintoji diena kviečia skubantį žmogų sustoti, atidėti į šalį visus darbus, šventiškai papuošti savo širdį ir prisiglausti prie Dievo Širdies.

Visas krikščioniškasis kalendorius yra tarsi nuolatinis gyvybingas pasikartojimas. Jis savotiškai atsako į žmogų kamuojančius vienatvės, kančios, prasmės klausimus. Adventas net niūriausius rudens vakarus praskaidrina Kalėdų laukimu, ir Angelas Sargas šnabžda žmogui: „Tu ne vienišas, tu jokių būdu ne vienišas, pas tave Jis ateina!“ Ak, Kūčių vakarienė, prie gomurio limpantis kalėdaitis, šienas po balta staltiese, pirmoji danguje sušvitusi žvaigždė, žvakelės ir eglutės kvapas, slaptingoji Kalėdų naktis, Prakartėlė – kūdikėlis Jėzus vystykluos, miniatiūrinės karvės ir avys po didžiuliais it debesys palmių lapais, Piemenėlių mišios! „Brangią dieną švęsdami užgimimo Viešpaties, linksminkimės ir džiaukimės, Dievui garbę duodami giedokime.“

Gavėnia byloja apie Kryžiaus naštos prasmę, apie tai, kad Getsemanės naktų neviltytis ir golgotų siaubas baigiasi Prisikėlimu. Nuostabioji Velykų šventė: svaigūs pavasario kvapai, akinanti pirmoji žaluma, su kiekvienu pumpuru besiskleidžianti viltis, margučiai, džiaugsmingas varpų skambesys, mėlynas dangus ir raudonas prisikėlusio Kristaus apsiaustas... „Linksmą dieną mums nušvito, visi troškom džiaugsmo šito, kėlės Kristus, mirtis krito. Aleliuja, aleliuja, aleliuja!“

Sekminės, pats ilgiausias krikščioniškojo kalendoriaus laikotarpis, vainikuojamas Šventosios Dvasios nusileidimu. „Ateik, Dvasia dieviška, dangaus ugnį nešina, spinduliais nužerk mane“, – gieda žmonės, trokšdami kasdienės būties prašviesėjimo.

Rytuose mėgstama patarlė: „Yra laikas duonai, yra laikas pareigai, yra laikas šventei ir džiaugsmui!“ Žmogus, pažeidęs šį cikliškumą, gyvas tik duona ir pareigomis, pamiršęs šventes, džiaugsmus ir žaismą, sumenksta, nuskursta savo dvasia.

Graikai, šventę Dionisijas, kurių gaivalingas, visa apimantis, ekstaziškas, šiuolaikiniam žmogui nebesiekiamas dionisiškasis džiaugsmas jau irgi virto mitu, sudėjo keistą ir šurpią legendą.

*Kalėdų prakartėlė Panevėžyje.
I. Stulgaitės-Kriukienės nuotrauka*

5.1 Tarp darbų ir švenčių

Dievaitis Dionisas, klajodamas po pasaulį, didelės šventės metu užsukęs į vieną miestą. Visose gatvėse ir aikštėse trykšte tryško linksmybės, tik trys to miesto karalaitės nesilinksmino, o dirbo – audė. Karalaitės buvusios be galo darbščios, bet niekada nesilinksminusios, nešventusios, nesidžiaugusios. Tai užrūstino dievus, ir bedžiaugsmės darbštuolės buvo paverstos... šikšnosparniais! Didžiosios šventės ir maži kasdienybės džiaugsmi teapsaugo mus nuo šikšnosparniško trijų karalaičių likimo! Ir plaukdami pilkaja kasdienybės upe, ir įžengdami į žydinčias švenčių salas, visada prisiminkime vieną maldelę, kurią, užsivilkdami kamžą, kartoja ir kartoja kunigai: „Aprenki mane, Viešpatie, nauju žmogumi!“

Jurga Ivanauskaitė „Apie kasdienybę ir šventę“

Klausimai ir užduotys

1. Su kokiais žodžiais siejama šventė?
2. Kokį Dievo įsakymą primena J. Ivanauskaitė? Kodėl?
3. Kokią šventos dienos prasmę atskleidžia rašytojos primenama legenda?
4. Kokia septintosios dienos reikšmė?
5. Kaip suprantate metaforą *šventiškai papuošti širdį*?
6. Kuo žmogui svarbus krikščioniškasis kalendorius?
7. Kaip vainikuojamas gavėnios ir Sekminių laikotarpis?
8. Kas, anot rašytojos, atsitinka žmogui, kuris pamiršta šventes ir yra gyvas tik duona?
9. Kaip manote, kodėl autorė primena legendą apie darbščiasias karalaites?
10. Kokią maldelę siūlo prisiminti rašytoja? Kaip manote, ką ji reiškia?
11. Kaip manote, koku tikslu autorė rašo šią esė?
12. Suformuluokite pagrindinę teksto mintį.

5 užduotis. Apibendrinami skaitytus tekstus ir remdamiesi asmenine patirtimi, jūsų bendraamžiai nusprendė palyginti darbo ir šventės sampratą anksčiau ir dabar. Bendradarbiaudami papildykite lentelę.

Darbas

Javapjūtė Kupiškio apskrityje 1929 m.
„Visuotinės lietuvių enciklopedijos“ nuotrauka

Per javapjūtę žemė blynais kvepia.

Lietuvių patarlė

Anksčiau	<i>Artimai susijęs su gamta, bendruomeniškas, lydymas dainų, turėjo šventumo reikšmę, ...</i>
Dabar	<i>Mažiau susijęs su gamta, ...</i>

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines across the page.